

ТЕНДЕНЦІЇ ТА КІЛЬКІСНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РІЗНИХ КРАЇН СВІТУ

У статті розглянуто сучасні тенденції та кількісні аспекти зростання у різних країнах світу. Обґрунтовано поняття «двошвидкісного» розвитку світової економіки та розроблено рекомендації з метою стимулювання економічного зростання та подолання наслідків світової фінансово-економічної кризи.

Ключові слова: економічне зростання, світова економіка, заходи структурної політики, США, Китай, «Велика сімка», ОЕСР, МВФ.

Процеси стабілізації та відновлення світової економіки поглиблюються після кризи. Економічне зростання проходить швидшими темпами, ніж це очікувалось, як показали результати досліджень, проведені МВФ, ОЕСР та іншими міжнародними організаціями. Проте економічне зростання набуває нових тенденцій та відтінків, і його темпи значно відрізняються у різних регіонах світу. Починаючи з другої половини 2009 р., економічне зростання почалось у розвинених країнах після найсильнішої рецесії за останні роки. Країни, що розвиваються, за показниками зростання перевищили прогнозовані індикатори.

Метою цієї статті є аналіз прогнозів та оцінок міжнародними організаціями кількісних аспектів економічного зростання різних країн світу. Її актуальність полягає у тому, що останнім роками відбулася зміна векторів розвитку світової економіки, що характеризується виникненням нових тенденцій економічного зростання у різних регіонах світу.

Чимало уваги цим нагальним питанням приділено у світовій та вітчизняній літературі. З різних аспектів ці питання аналізували такі автори, як: Дж. Тобін, Д. Вейл, Д. Хехт, Е. Хелпман, Д.Г. Лук'яненко, О.Г. Білорус, А.М. Поручник, Ю.М. Пахомов – у постійній зміні та різній інтенсивності превалюючих тенденцій економічного зростання країн у посткризовий період та період відновлення.

У третьому кварталі 2010 р. ОЕСР спрогнозувала, що до кінця року зростання економік країн «Великої сімки» (США, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція, Італія та Канада) складе приблизно 1,5%, хоча ще у травні 2010 р. цей показник очікувався на рівні 1,75%. Восени 2010 р. головний економіст ОЕСР П. Падоан заявив: «Нещодавні випереджаючі індикатори свідчать про те, що уповільнення темпів відновлення економіки виявилось повільнішим, ніж очікувалось». Негативна динаміка обумовлювалась тим, що приватного споживання виявлялось недостатньо для компенсації скорочення державної підтримки економіки [6].

Серед факторів, які чинять негативний вплив на економічне відновлення, фахівці ОЕСР називають скорочення споживчих витрат, можливе погіршення ситуації на ринку нерухомості, безробіття, невизначеність на ринку державного боргу, можливі коливання фінансових ринків та попиту споживачів. Зростання внутрішнього споживання у розвинених країнах може завадити високий рівень безробіття та нестабільний ринок нерухомості. Крім того, тиск на фінансову систему продовжить чинити невизначеність на ринках державних борго-

вих облігацій. Певну загрозу має також рівень інфляції, який досяг досить високого рівня у багатьох країнах – членах ОЕСР. Причиною цьому є зростання цін на сировинні ресурси, та подекуди цінова корекція, яка йде за збільшенням непрямих податків.

Слід зазначити, що сильною стороною економік країн «Великої сімки» вважається сприятливе співвідношення приватних інвестицій та ВВП. Так вважають і аналітики ОЕСР, адже, на їхню думку, у сполученні з упевненими квартальними фінансовими результатами приватних та державних корпорацій це сприятиме тому, що найближчим часом приплив інвестицій не послабиться. Крім того, обсяги товарно-матеріальних запасів країн «Великої сімки» знаходяться на рівні, близькому до оптимального, що практично виключає вірогідність їхнього виснаження у найближчому майбутньому. При цьому ОЕСР рекомендує розвиненим країнам продовжити дію державних програм стимулювання економіки [6].

За прогнозами МВФ у 2011 р. глобальна економіка зростатиме швидшими темпами, ніж це очікувалося. Було переглянуто показник економічного зростання та збільшено його з 4,2 до 4,4%, проте аналітики МВФ попереджають, що економічне зростання матиме «дві швидкості», оскільки зростання економік розвинених¹ країн відбувається повільнішими темпами, ніж країн, що розвиваються² (за класифікацією МВФ) [4]. Глобальна активність зросла до річного показника більше ніж на 3,5% у третьому кварталі 2010 р. Очікувалось уповільнення темпів зростання з 5% у другому кварталі 2010 р., проте показники третього кварталу виявилися кращими, ніж у прогнозі World Economic Outlook, опублікованому у жовтні 2010 р. Головною причиною таких результатів стали більші, ніж очікувались, обсяги споживання у США та Японії, а також заходи стимулювання, проведені у Японії. Показники споживання домогосподарств, які різко впали під час світової кризи, починають набирати обертів у більшості розвинених країн (досягаючи у третьому кварталі 2010 р. зростання на 9 та 3,5% у країнах, що розвиваються та розвинених країнах відповідно). Економічне зростання у країнах, що розвиваються, залишалось стабільним протягом третього кварталу, спричинене зростанням споживання домогосподарств, стійким курсом адаптаційної політики та зростаючим припливом капіталу.

Рушійною силою світового підйому були надзвичайні обсяги державного стимулювання. Проводилась політика сильної грошово-кредитної експансії, і відсоткові ставки знизились до рекордно низьких рівнів у багатьох країнах з ринком, який формується, у той час як баланси центральних банків в основних країнах з розвинутою економікою суттєво збільшилися. Податково-бюджетна політика також відреагувала на глибокий спад значними стимулюючими заходами. Водночас державна підтримка фінансового сектора відіграє вирішальну роль у подоланні циклу негативного зворотного зв'язку між фінансовим та реальним секторами. На сьогодні існує все ще мало ознак закріплення автономного (не обумовленого заходами політики) приватного попиту у країнах з розвинутою економікою.

Виходячи з даних, опублікованих у прогнозах МВФ, слід враховувати те, що різними заходами країнам вдається стримувати фінансову нестабільність та її наслідки у периферії Єврозони, зменшуючи негативний вплив на глобальне відновлення. Таке бачення відображає обмеження негативного поширення пев-

¹Австралія, Канада, Чеська Республіка, Данія, Єврозона, Гонгконг, Ізраїль, Японія, Корея, Нова Зеландія, Норвегія, Сінгапур, Швеція, Швейцарія, Тайванська провінція Китаю, Великобританія та США.

²Аргентина, Бразилія, Болгарія, Чилі, Колумбія, Естонія, Угорщина, Індія, Індонезія, Латвія, Литва, Малайзія, Мексика, Пакистан, Перу, Філіппіни, Польща, Румунія, Росія, Південна Африка, Таїланд, Туреччина, Україна та Венесуела.

них фінансових труднощів у різних регіонах світу. Як приклад можна навести заходи політики, які обмежили негативні наслідки кризи у Греції у розрізі глобального відновлення економіки у другій половині 2010 р. Як зазначено у Звіті МВФ, активність у розвинених країнах зростає на 2,5% протягом 2011–2012 рр., хоча цей показник ще занадто слабкий, зважаючи на глибину рецесії 2009 р., і не здатен перебороти високі рівні безробіття [5]. Водночас порівняно з жовтневим прогнозом (WEO October 2010) прогнозоване зростання складає на 1 відсотковий пункт більше завдяки новому фіскальному пакету заходів, введеному в дію США у кінці 2010 р. Передбачається, що ці заходи посилять економічне зростання 2011 р. на 0,5%. Аналогічні заходи, проведені в Японії, мають також забезпечити стабільне відновлення та зростання у 2011 р. Незважаючи на те, що на периферії Єврозони зростання прогнозується зі знаком «мінус», це перебивається зростанням у Німеччині завдяки сильнішому внутрішньому попиту [1]. Загалом січнева публікація МВФ передбачає такі показники економічного зростання: США – 3% (порівняно з 2,3% у жовтневому прогнозі), Великобританія – 2%, Єврозона та Японія – 1,5%. Незважаючи на усі коригування прогнозів, експертами все ще очікується, що підйом у розвинених країнах буде слабким за історичними мірками і реальний обсяг виробництва залишатиметься нижчим докризового рівня до останніх місяців 2011 р. Крім того, високі показники безробіття та державного боргу, а також слабкі фінансові системи деяких країн, а в деяких країнах і слабкі баланси домогосподарств, створюють додаткові ускладнення для посилення економічного зростання та підйому.

У 2011 та 2012 рр. зростання у країнах, що розвиваються, прогнозується на рівні 6,5%, що означає невелике зменшення показника із 7% минулого року та незмінний прогноз порівняно з WEO October 2010. Країни Азії, що розвиваються, продовжують показувати більш швидкі темпи зростання, ніж інші регіони, що розвиваються. На думку аналітиків МВФ, зростання у регіоні на Південь від Сахари складе 5,5% у 2011 р. та 5,75% у 2012 р. Очікується, що цей регіон за показниками зростання перевищить інші країни, окрім країн Азії. Це відображає стабільне зростання внутрішнього попиту, а також зростаючий світовий попит на товари споживання. Незважаючи на певні побоювання у зв'язку з ознаками перегріву та інфляційного тиску, економіки країн, що розвиваються, виявилися більш стійкими з точки зору економічного зростання. Прогнози зростання для Китаю та Індії не змінилися і склали 9,6 та 8,4% відповідно. Країни Африки на Південь від Сахари були наділені прогнозованим показником зростання у 5,8% [5]. У 2011 р. прогнозується подальше прискорення зростання виробництва. Закріплення основ економіки та швидкі відповідні заходи допомогли багатьом країнам, що розвиваються, пом'якшити негативні наслідки безпрецедентного зовнішнього шоку та захопити приплив капіталу.

Незважаючи на позитивні перспективи економічного зростання у країнах, що розвиваються, варто звернути увагу на певні виклики. В першу чергу це стосується посилення припливу іноземного капіталу в економіки цих країн, що має наслідком посилення інфляційних тисків та ризиків. Для подолання цих наслідків необхідна зважена монетарна політика. Слід зазначити, що, оскільки на частку економік країн, що розвиваються, припадає 40% глобального споживання, навіть незначне уповільнення зростання у цьому регіоні може спричинити серйозний удар на шляху глобального відновлення світової економіки. Загальновідомим став факт, що фінансові проблеми у Греції та Ірландії знову посилили страх щодо суверенного боргу. Щодо зміни ситуації на фінансових ринках, то вона покращилася швидшими темпами, ніж це очікувалось, завдяки посиленню активності. В умовах відносно швидкого повернення до нормальних темпів зростання у більшості країн з ринком, що розвивається, зросли обсяги портфельних інвестицій на ці ринки. Це призвело до полегшення фінансових умов та викликало певні побоювання щодо оцінки вартості активів. Вод-

ночас відбувається подальше скорочення обсягів трансграничного банківського фінансування, оскільки глобальні банки продовжують знижувати частку за позичених активів. На нашу думку, це може призвести до обмеження зростання внутрішнього кредитування, особливо в регіонах, які найбільше були залежні від трансграничних потоків банківських кредитів.

Інфляційні ризики та загрози також мають негативний вплив на темпи економічного зростання. Низькі рівні використання виробничих потужностей та фіксовані інфляційні очікування будуть здатні стримати інфляційний тиск. У країнах з розвинутою економікою очікується підвищення загального рівня інфляції від нуля у 2009 р. до 1,25% у 2010 р., оскільки зростання цін на енергоносії більше ніж компенсує уповільнення зростання витрат на робочу силу. У розвинених країнах та країнах, що розвиваються, очікується підвищення інфляції до 6,25% у 2010 р., зумовлене підвищенням тиску внаслідок більш обмежених резервів економічних потужностей та потоків капіталу, які зростають.

Оскільки на здійснення прогнозів МВФ впливають певні ризики та загрози, варто розглянути два вектори реалізації прогнозів: їх перевищення та погіршення ситуації. Таким чином, перевищення прогнозованих показників щодо подолання кризи довіри та зниження невпевненості може сприяти більш значному порівняно з очікуваним посиленню впевненості учасників фінансового ринку та сприяти активізації потоків капіталу, торгівлі та приватного попиту. США, проводячи нові політичні ініціативи з метою зниження безробіття, можуть додатково стимулювати як зростання економіки США, так і світової економіки. Щодо протилежного вектора, який стосується погіршення ситуації, то він полягає у такому ризикі: передчасне та неузгоджене скорочення заходів підтримки може підірвати світове зростання та його ребалансування. Інший серйозний ризик полягає у тому, що нестабільність фінансових ринків та ринків нерухомості а також безробіття, яке зростає у провідних розвинених країнах, призведуть до затримки витрат населення більшою мірою, ніж це закладено у прогнозах. Іншою серйозною загрозою для підйому та економічного зростання є побоювання щодо погіршення бюджетних сальдо та стійкості бюджетів, які можуть порушити роботу фінансових ринків та стримати підйом шляхом підвищення вартості позикових ресурсів для населення та компаній. Також ризиком вважається тенденція швидкого зростання цін на біржові товари, що може призвести до послаблення зростання у країнах із розвинутою економікою.

Як свідчать останні дані Торгового департаменту США, економічне зростання США за останній квартал 2010 р. привело до річного показника на рівні 3,2%, що у квартальному вимірі склало приріст у 0,78%. Для порівняння – показник зростання ВВП за 2010 р. склав 2,6%. [7] Головними причинами посилення економічного зростання Департамент торгівлі називає зростання споживчих витрат та зменшення імпорту. За даними Департаменту праці, заробітна плата зросла на 2% у 2010 р., що перевищує показники 2009 р., проте все ще є другим найнижчим показником зростання за останні 28 років.

Аналізуючи офіційну статистику США, можна зробити висновок, що річний показник зростання на рівні 2,9% у 2010 р. є найбільшим, починаючи з 2005 р. Зростання споживчих витрат на 4,4% мало досить сильний ефект, оскільки на такий рівень споживання припадає більше 2/3 економічної активності США в цілому. За словами Р. Світ з Moody Analytics у Західному Честері. «на жаль, показники зростання мають бути набагато вищими для того, щоб подолати безробіття. На сьогодні ми ледь створюємо достатню кількість робочих місць, щоб стабілізувати рівень безробіття».

Під час проведення Давоського форуму міжнародна компанія PriceWaterhouseCoopers (PWC) оголосила результати свого чотирнадцятого Щорічного опитування керівників найбільших компаній світу (14th Annual Global CEO Survey). Згідно з даними дослідження 48% топ-менеджерів виказали «аб-

солютну впевненість» у перспективах зростання світової економіки у найближчі 12 місяців. Минулого року дані аналогічного опитування показали, що у перспективах зростання були впевнені 31% керівників, а у 2008 – 50%. 88% керівників по всьому світу різною мірою впевнені у перспективах економічного зростання у найближчі 12 місяців. Щодо перспектив зростання протягом трьох років, то у цьому впевнені майже всі респонденти (94%). За переконаннями 39% топ-менеджерів найважливішою країною для майбутнього зростання стане Китай. Друге місце займають США – 21%, Бразилія – 19, Індія – 18, Німеччина – 12 і Росія – 10%. Китай, США та Індія, на думку опитуваних, в майбутньому будуть найвагомими джерелами продукції та сировини [2].

PWC опублікувала дані, які свідчать, що за результатами діяльності своїх компаній 90% керівників відзначили, що очікують зростання активності в Азії, за якою йде Латинська Америка – 84%, Африка – 75%, Близький Схід – 72% та країни Східної Європи – 70%. Зважаючи на стратегічну точку зору, найкращі можливості будуть пов'язані із розробкою нової продукції та послуг (так вважають 29% респондентів) та збільшення частки на існуючих ринках (29% у світі). За словами президента міжнародної мережі компаній PWC Д. Неллі: «Темпи зростання країн, які швидко розвиваються, наприклад Китаю та Індії, набагато випереджають темпи зростання розвинених країн, а перестановка сил у глобальній економіці ускладнює прийняття багатьох рішень. Виграють ті компанії, які застосовують диверсифіковані моделі зростання у розвинених країнах та країнах, що швидко розвиваються» [3].

Висновки. Узагальнюючі вищенаведені прогнози та показники, можна зробити висновок, що на сьогодні починає превалювати тенденція «двошвидкісного» розвитку світової економіки. Це озвучено багатьма аналітиками та саме це стало чітким підтекстом Давоського форуму 2011 р. За словами професора Шваба, відбулося «зміщення політичної та економічної могутності із Заходу на Схід та із Півночі на Південь». Країни, що розвиваються, серед яких у ролі «тигрів» виступає узагальнено четвірка БРІК (Бразилія, Росія, Індія, Китай), показують прискорення зростання набагато швидшими темпами, ніж розвинені стабільні економіки. І, як зазначено вище, останній прогноз МВФ підтверджує цифрами цю тенденцію. Адже загальне зростання світової економіки на 2011 р. прогнозується на рівні 4,4%, де, у свою чергу, для Китаю передбачено зростання у 9,6%, Індії – 8,4%, Росії – 4,5%, а для розвинених країн цей показник складає у середньому 2,5%.

Перед державами за таких умов стоїть дуже важливе завдання забезпечення переорієнтації попиту з державного сектора на приватний та від країн з надлишковими зовнішніми дефіцитами на країни з надлишковими профіцитами. При цьому необхідно докладати зусиль з метою відновлення фінансового сектора і сприяння реструктуризації у реальному секторі. У той час, коли розвинені країни мають певні труднощі із реформуванням та відновленням свого фінансового сектора, країни, що розвиваються, швидше долають ці труднощі завдяки швидкозростаючим припливам капіталу. Подекуди у таких країнах відбувається протидія закріпленню власних валют, що могло б сприяти збільшенню внутрішнього попиту та скороченню надмірних профіцитів рахунку поточних операцій.

Беручи до уваги вищезазначене, у своїх рекомендаціях варто наголосити на заходах структурної політики. У країнах, де сформувався великий зовнішній дефіцит та норми внутрішнього заощадження, структурну політику необхідно спрямувати на підтримку внутрішнього попиту та розвиток незовнішньоторгових секторів. Водночас країнам, де зростання було засноване на внутрішньому споживанні, слід заохотити переміщення ресурсів у зовнішньоторгові сектори. Необхідно скорочувати розрив між фінансовим та реальним секторами економіки, адже саме ефективність інфраструктурної політики у реальному секторі стає підґрунтям посиленого економічного зростання.

Список використаної літератури

1. Vorsprung durch exports // The Economist. 03.02.2011. From print edition.
2. 14-й Ежегодный опрос руководителей крупнейших компаний мира // <http://www.pwc.ru/ru/ceo-survey>
3. Недоризанюк Т. В Давосе определили страны, где ожидается наибольший экономический рост в 2011 году / Т. Недоризанюк // Дело. – 2011. – 27 янв.
4. IMF predicts faster global economic growth in 2011 // <http://www.bbc.co.uk/news/business-12273200>
5. IMF World Economic Outlook Update. 26.01.2001 // <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/update/01/index.htm>
6. OECD Economic Outlook, Volume 2010 Issue 2 // http://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook-volume-2010-issue-2_eco_outlook-v2010-2-en
7. Growth in the US economy improves // <http://www.bbc.co.uk/news/business-12308807>

В статье рассмотрены современные тенденции и количественные аспекты роста в разных странах мира. Обосновано понятие «двухскоростного» развития мировой экономики и разработаны рекомендации с целью стимулирования экономического роста и преодоления последствий мирового финансово-экономического кризиса.

Ключевые слова: экономический рост, мировая экономика, мероприятия структурной политики, США, Китай, «Большая семёрка», ОЕСР, МВФ.

Tendencies and numerical aspects of the economic growth of different countries are analyzed in the article. «Two-speed» development of the world economy is defined and recommendations and measures with regard to overcoming of crisis consequences are developed.

Key words: economic growth, world economy, structural policy measures, USA, China, «Group of seven», OECD, IMF.

Надійшло до редакції 15.04.2011.